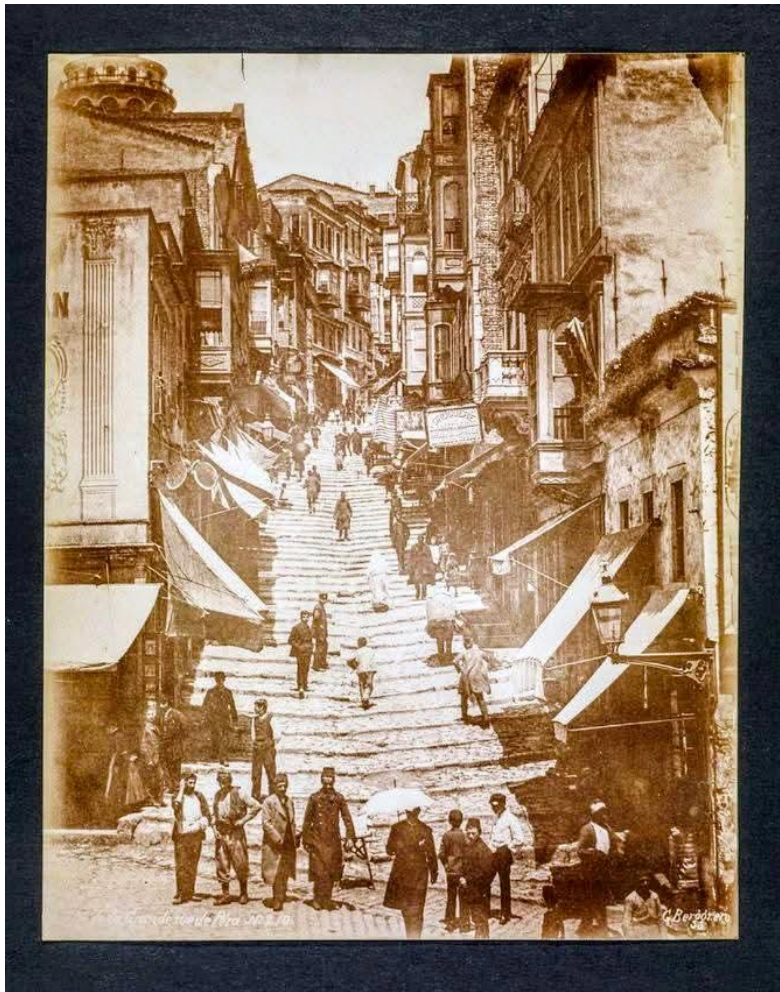

Κάποιες παρατηρήσεις για το προηγούμενο μάθημα – 21 Οκτωβρίου 2025

Μιλήσαμε για διάφορα και επόμενα στα ίχνη στην αρχιτεκτονική και την πολεοδομία στην Κων./πολη που άφησαν οι μη Μουσουλμάνοι οι οποίοι είναι τόσο λίγοι πια εκεί.

Αναφέρθηκα στα Σκαλάκια που οδηγούν από τη Γέφυρα του Γαλατά στη Μεγάλη Οδό του Πέρα. Το τουρκικό όνομα του δρόμου είναι **Yüksek Kaldırım**. Δεν έχει πια την εμφάνιση που είχε αρχές του 20^{ου} αιώνα αλλά μοιάζει ακόμα.

Guillaume Berggren (Swedish, 1835-1920), Entry to the Main Street of Pera, ca. 1870. Los Angeles, Getty Research Institute (2008.R.3, No. 3547)

Ο πύργος του Γαλατά είναι ψηλά αριστερά και φαίνεται στη φωτογραφία. Πίσω από τον φωτογράφο υπάρχει η Γέφυρα του Γαλατά. Αριστερά του, υπάρχει σήμερα η είσοδος του μετρό ως την πλατεία: Tünel. <https://mindtrip.ai/attraction/istanbul-turkiye/tunel-metro-station/at-DzI56BZF>

Η πιο εντυπωσιακή διαφορά με τη σημερινή κατάσταση είναι η αλλαγή στις πινακίδες. Θεωρητικά μόνο η τουρκική γλώσσα μπορεί να χρησιμοποιηθεί για δημόσιες επιγραφές. Σήμερα ο πολιτικός έλεγχος δεν είναι τόσο αυστηρός όσο ήταν στα 1930. Ενωώ ότι τα τουριστικά αγγλικά και αραβικά (των επισκεπτών από τον Κόλπο) είναι ορατά. (μπορεί και τα ρωσικά σε κάποια καταστήματα). Εννοείται ότι τα οθωμανικά, τα ελληνικά/ρωμέικα, τα αρμενικά, τα ιουδαιο-ισπανικά δεν υπάρχουν πλέον όχι μόνο οπτικά, ο αριθμός των ομιλητών είναι γελοία χαμηλός.

Σύγκρινα την εμφάνιση της εκκλησίας Αγίου Γεωργίου στο Φανάρι και εκείνη της Αγίας Τριάδας στο Πέρα (ενορία του Σταυροδρομιού)

Η εκκλησία της Αγίας Τριάδας είναι συμβολική για **τον πλούτο των Ρωμιών τέλη του 19^{ου} αιώνα και την αυτοπεποίθησή τους**. Έχουν επωφεληθεί από τις μεταρρυθμίσεις και προστατεύονται από την παρουσία των δυτικών και Ρώσων διπλωματών στην περιοχή. Φαίνεται στο αστικό τοπίο, από την πλατεία Ταξίμ.¹

¹ Στο αυτοβιογραφικό μυθιστόρημα του Γιώργου Θεοδοκά Λεωνής υπάρχουν μερικές σκηνές στην πλατεία αρχές του 20^{ου} αιώνα. Στο αρμενικό μυθιστόρημα, *Անկληλη սիրահարուներ* του Զուլէն Պիպերեան <https://www.arasyayincilik.com/urun/meteliksiz-asiklar/> υπάρχουν επίσης σημαντικές σκηνές στον κήπο του Ταξίμ στα 1950.

Σφράγιζε το περιβάλλον με χριστιανικό άρωμα. Γύρω από το κτίριο, φαίνονται μαγαζιά, ταβέρνες, μικρά καταστήματα που προσφέρουν στην εκκλησία εισοδήματα (ιδιοκτησίες βακούφια). Αριστερά στη φωτογραφία αρχίζει η Μεγάλη Οδός του Πέρα (İstiklal Caddesi - استقلال جاده سی)

<https://www.pontosnews.gr/355822/amyna/periergo-peristatiko-me-eisvoli-stin/>

Σύγκρινα επίσης το ύφος της Αγίας Τριάδας με εκείνη του ναού Sacré Cœur ο οποίος επίσης χτίστηκε σε νέο-βυζαντινό ύφος.

Στο Παρίσι η τοποθεσία είναι ακόμα πιο ορατή, χτίστηκε ο ναός σε αντι-επαναστατική περίοδο και οπότε ο καθολικισμός βίωνε περίοδο αναλαμπή (μετά από το 1871).

Η παρουσία της Αγίας Τριάδας στην αποκλειστικά τουρκική πλέον πόλη ενοχλούσε την εξουσία. Στην πλατεία Ταξίμ υπάρχει ένα σχετικά μικρό μνημείο για το κεμαλικό κίνημα:

Η εκκλησία βρίσκεται πίσω από τον φωτογράφο. Άλλο σύμβολο του εκσυγχρονισμού είναι η παρουσία ενός θεάτρου:

Το θέατρο συμβολίζει τον εκδυτικισμό του αισθητικού γούστου του τουρκικού έθνους. Η εξουσία του AKP έχει χρηματοδοτήσει την ανακαίνισή του. Το κτίριο βρίσκεται στο βάθος της πλατείας.

Η σημερινή εξουσία έχει κατακτήσει όμως το τοπίο της πλατείας με την **έγερση ενός σύγχρονου τζαμιού σε νέο-οθωμανικό ύφος**. Λέγεται ανεπίσημα Τζαμί Erdoğan.

Σε αυτή τη φωτογραφία, τρία σημεία που αναφέρθηκαν φαίνονται. Το τζαμί είναι πιο μεγάλο και εντυπωσιακό από τα δύο άλλα. Η εκκλησία δεν είναι πια το πιο σημαντικό. Το μνημείο του εθνικού πολέμου ανεξαρτησίας φαίνεται απροσδόκητα ταπεινό.

<https://www.taksimcamii.com.tr/>

Αριστερά στη φωτογραφία κατεβαίνει μια οδός προς τη συνοικία Cihangir. Στο βάθος φαίνεται η Μαρμαρά και αριστερά πιο κοντά ο Βόσπορος.

Αμέσως πίσω από την Αγία Τριάδα είναι το Ζάππειο, εκπαιδευτικό ίδρυμα της αστικής τάξης των Ρωμιών. Ήταν λύκειο θηλέων αλλά αφού ο αριθμός των ορθόδοξων παιδιών είναι τόσο χαμηλός, έγινε μικτό σχολείο τις τελευταίες δεκαετίες.

<https://www.greecewithin.com/gr/konstantinoupoli/155-konstantinoupoli-zapeion-parthenagogeio>

→ Ο δημόσιος χώρος δεν είναι ουδέτερο μέρος. Η εμφάνισή του είναι συμβολική και αποτελεί στοιχείο για διάφορα συμφέροντα στην κοινωνία, στον αστικό ιστό.

Συγκριτικά με την Αγία Τριάδα, το αρχιτεκτονικό συγκρότημα του Φαναριού είναι ταπεινό και σχεδόν, τουλάχιστον οπτικά, ασήμαντο. <https://www.pontosnews.gr/319621/pisti/o-patriarchikos-naos-tou-agiou-georgio/>

Στην ίδια συνοικία υπάρχει όμως το σημερινό κτίριο της Μεγάλης του Γένους Σχολής, το οποίο φαίνεται στο τοπίο, κι από τη Γέφυρα του Γαλατά.

Στη φωτογραφία αριστερά, δεν φαίνεται καν το Πατριαρχείο. Όπως η Αγία Τριάδα και το Ζάππειο, η Μεγάλη του Γένους Σχολή στη μορφή που έχει σήμερα είναι έκφραση του πλούτου και της αυτοπεποίθησης των Ρωμιών στην ύστερη περίοδο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Το χρήμα αρκεί για να αποκτήσει μια ανθρώπινη ομάδα κομμάτι του δημόσιου χώρου και να επηρεάσει το γενικό τοπίο. <http://www.fatih.gov.tr/ozel-fener-rum-lisesi>

Στην αρχιτεκτονική της Μεγάλης του Γένους Σχολής, παρατηρούμαι τον σύνδεσμο νέο-βυζαντινών γραμμών και βιομηχανικού υλικού. Στο σύγγραμμά σας, θα διαβάσετε γραμμές για τη διπλή φύση του εθνικισμού ανάμεσα στους Ρωμιούς. Η εθνικιστική ρητορική συνδέει ιστορική μοτίβα: είμαστε εδώ και αιώνες, χιλιετίες ή έτσι νοιώθουμε και είμαστε οι πιο προοδευμένοι, οι πιο σύγχρονοι ανάμεσα στους υπηκόους του Σουλτάνου, άρα αξίζουμε από δύο απόψεις να κυριαρχήσουμε ξανά σε εκείνα τα εδάφη.

Ειρωνικά, πιο ορατή από το Πατριαρχείο είναι η βουλγαρική εκκλησία που συμβολίζει τον διαμελισμό της απόλυτης οικουμενικότητας της ορθόδοξης έδρας. Δεν απέχει πολύ από το Πατριαρχείο αλλά βρίσκεται επάνω στο Χρυσό Κεράτιο:

<https://lacarteetleterritoire.fr/project/istanbul-saint-stephane-des-bulgares-l-eglise-de-fer-et-d-or/>

<https://www.dailysabah.com/arts/istanbul-sveti-stefan-the-worlds-only-surviving-iron-church/news>

Όπως το βλέπετε στη φωτογραφία η εκκλησία έχει **ανακαινιστεί** πρόσφατα. Η τοπική ανθρώπινη ομάδα που ταυτίζεται με το βουλγαρικό έθνος είναι πλέον πολύ μικρή στην Κων./πολη. Δεν αναγνωρίζεται επίσημα από τη Συνθήκη της Λωζάνης.

Αντίστροφα, μπορείτε να γνωρίσετε στο Πατριαρχείο **κλητήρες** που έχουν σλαβική καταγωγή. → Μη νομίζετε ότι οι χωρισμοί μεταξύ των εθνών (και στη πρώιμη μορφή των εθνικών ποιμνίων) ήταν τέλειοι ή ότι ο καθένας ή η καθεμία οικογένεια είχε την πορεία που αναμένεται από στενά εθνική/εθνικιστική σκοπιά.